

EN POLAKK I NORSK FORTID.

OM FEIL DE POLSKSPRÅKLIGE
NORSKINNLÆRERNE GJØR I BRUK
AV PERFEKTUM OG PRETERITUM.

MARTA OLGA JANIK

Adam Mickiewicz University, Poznań

ABSTRACT. The following paper proves that crosslinguistic influence is the cause of mistakes made by Polish learners of Norwegian as a second language (L2) in their use of Norwegian tenses: perfektum and preteritum. The mistakes seem to be characteristic only for Polish L2 users of Norwegian and not necessarily for other (at least English and German) L2 users of the language. The paper also mentions some factors which affect the occurrence of transfer. As a conclusion, some arguments are proposed for classifying the transfer as conceptual.

INNLEDNING

Når en lærer et fremmed- eller et andrespråk, er det helt naturlig at en begår feil. Noen gjør det oftere, andre svært sjelden. Dessuten viser det seg at noen morsmålsgrupper har tendenser til å gjøre visse typer feil i et gitt andrespråk, mens andre har det ikke. I min masteroppgave har jeg prøvd å finne årsaken til feilene de polskspråklige norskinnlærerne gjør i bruk av to norske tempusformer: perfektum og preteritum. Resultatet til mitt arbeid presenterte jeg på konferansen i Ciążeń som fant sted i år. Denne artikkelen er et resymé av masteroppgaven min, revurdert etter konferansen.

Formålet med denne artikkelen er først og fremst å finne årsaken til feilene de polskspråklige norskinnlærerne gjør i bruk av norsk perfektum og preteritum. Av mine tidligere observasjoner visste jeg at feil i perfektum og preteritum er en "typisk polsk" feil, og at andre morsmålsgrupper ikke har samme problemer med å velge mellom disse to tempusformene. Av den grunn

har jeg undersøkt følgende hypotese: de polskspråklige norskinnlærernes feil i bruk av perfektum og preteritum skyldes tverrspråklig innflytelse (dvs. transfer), som trolig er av konseptuell karakter. Dessuten ville jeg finne ut hvilke faktorer minsker sannsynligheten for forekomsten av slike feil.

TVERRSPRÅKLIG INNFLYTELSE

I denne artikkelen bruker jeg begrepet transfer synonymt med tverrspråklig innflytelse. Jeg benytter Jarvis og Pavlenkos (2008: 1) definisjon av begrepet: *Crosslinguistic influence is the influence of a person's knowledge of one language on that person's knowledge or use of another language*. Det finnes to hovedtyper tverrspråklig innflytelse: språklig og konseptuell. Jarvis og Pavlenko (2008: 61) forklarer forskjellen på følgende måte:

Distinction between types of transfer (dvs. the distinction between linguistic and conceptual transfer) that are examined primarily in relation to linguistic forms and structures versus types of transfer that are analyzed in relation to the mental concepts that underlie those forms and structures.

Konseptuell transfer kommer til syne når brukere av et andrespråk støtter seg på konsepter (både leksikaliserte og grammatikaliserte) fra sine morsmål ved anvendelse av andrespråk både produktivt og resektivt. Det er viktig å understreke at resultat av transfer kan være positivt eller negativt (man kan dessuten snakke om overbruk og unngåing). Positiv transfer fører til korrekt bruk av målspråket. Om feil snakker vi når en innlærer benytter de distinksjonene hun kjenner fra morsmålet sitt i læring av et andrespråk som krever andre typer distinksjoner, og dermed skaper en sammensetning av to språklige systemer.

KONTRASTIV ANALYSE AV DET NORSKE OG POLSKE TEMPUSSYSTEMET

Kontrastiv analyse av to (eller flere) språk kan hjelpe forskere til å forutse områder hvor det er mer eller mindre sannsynlig at transferfeil oppstår. Når det gjelder det norske og polske tempussystemet, finnes det noen fundamentale forskjeller som kan prege måten morsmålsbrukere av disse språkene tenker på, dvs. måten de konseptualiserer tid på. Her vil jeg nevne tre slike forskjeller som gjelder det kognitive nivået.

For det første er det norske tempussystemet videre delt i to hovedsystemer: preteritums- og presenssystemet (Faarlund et al. 1997: 542), mens det polske er delt i tre hovedsystemer: preteritums-, presens- og futurumssystemet¹ (Wróbel 2001: 139). Det betyr altså at polsk, i motsetning

¹ På polsk heter tempora respektivt: czas przeszły, czas teraźniejszy og czas przyszły.

til norsk, har sitt eget futurumspadigme. På norsk uttrykkes framtid med presensformer av verb, og modalverbene *skulle* og *ville* tar her en spesiell plass. Bruken av modalverbene fører til at det samtidig uttrykkes ulike grader av sannsynlighet når man snakker om framtid på norsk. Dette er ikke tilfellet i polsk.

Den andre hovedforskjellen mellom det norske og polske tempussystemet beror på at norsk er et tempusprominent språk, hvor hovedvekten ligger på tempusforhold, mens polsk er et aspektprominent språk, hvor aspekt spiller en viktig rolle i handlingsbeskrivelser (Kozłowska-Raś 1987: 175). Man må obligatorisk velge mellom perfektivt og imperfektivt aspekt i preteritum og futurum, mens presens mangler denne distinksjonen (Wróbel 2001: 139). På norsk kan aspekt bare uttrykkes leksikalsk, ved å bruke diverse konstruksjoner, f.eks.: *drive (på) (med) å (og), holde på (med) å, sitte og, være i ferd med å* (Faarlund et al. 1997: 645-660), men i noen typologier blir perfektum også sett på som en slags aspektsform, siden den uttrykker en avsluttet handling i noen kontekster. Polsk mangler perfektum.

Det som for meg er den mest interessante forskjellen mellom det norske og polske tempussystemet, er skillet mellom perfektum og preteritum. Den første vanskeligheten oppstår ved bruk av preteritum, som er redundant og kontekstavhengig i norsk. Preteritum forekommer nemlig bare i kontekster hvor det allerede er blitt markert leksikalsk at det dreier seg om fortid (Hagen 2002: 84). De polske innlærerne må lære seg når konteksten krever bruk av preteritum og når den ikke gjør det. Men selve redundansen i preteritum ville kanskje vært lettere å tilegne seg dersom norsk ikke hadde perfektum som en tilleggsform for uttrykk av fortidige hendelser. Norsk og polsk preteritum dekker hverandre i mange kontekster. Problemet er at norsk perfektum dekker kontekster hvor man bruker enten preteritum eller presens på polsk. Bruken av denne tempusformen er derfor problematisk for polske norskinnlærere.

Siden bruken av tempus er så ulik i de to språkene, kan hele tidskonseptet også være ulikt hos brukere av disse språkene. Av den grunn må opphavet til feil hos polske norskinnlærere i bruk av norske tempora søkes i konseptuell transfer.

DATAMATERIALET OG METODE

Datamaterialet jeg bruker i min analyse, er hentet fra det elektroniske korpuset ASK (Norsk andrespråskorpus), en database med tekster skrevet av norskinnlærere med ti ulike morsmål (bl.a. polsk, engelsk og tysk). Korpuset har blitt skapt til nytte av ASK-ladden-prosjektet der det forskes på ulike typer transfer og faktorer som samspiller med det. Tekstene i korpuset er hentet fra språktester skrevet av innvandrere: *Språkprøven i norsk for voksne innvandrere* og *Test i norsk - høyere nivå*, også kalt *Bergenstesten* (tilsvarende nivå B1 og B2 i Europarådets nivåskala for språk). ASK-korpuset gir mange

søkemuligheter, man kan søke bl.a. etter feiltype, grammatiske trekk, lemma, morsmål o.fl.

All informasjon om mine informanter har jeg hentet fra språkkorpuset. På hvert testnivå (Språkprøven og Bergenstesten) har det blitt lagt inn 100 tester av én morsmålsgruppe. Informantene er av begge kjønn og i forskjellig alder, har ulik utdanning og engelskkunnskaper. Deres oppholdslengde i Norge er også ulik.

For å bekrefte min hypotese har jeg brukt Jarvis og Pavlenkos (2008) metode som bygger på tre typer observasjoner: intragruppe-homogenitet (intragroup homogeneity), intergruppe-heterogenitet (intergroup heterogeneity) og tverrspråklig performansesamsvar (crosslinguistic performance congruity). For å kalle et fenomen for transfer må man bevise at det oppfyller alle de tre kravene, ellers snakker man om andre læringsprosesser (f.eks. læringsløper og læringsrekkefølger), som også kan føre til feil i innlærernes performanse.

Intragruppe-homogenitet beror på at et gitt trekk (i dette tilfellet er det feil bruk av perfektum og preteritum) er felles for en representativ gruppe innlærere med samme morsmål (de skulle ha tilsvarende kunnskap om kildespråket; jeg antar at alle mine informanter har lik kunnskap om det polske språket, særlig om tempusbruk). Logikken i dette fenomenet bygger på at dersom kompetansen i et kildespråk påvirker performansen i dette språket og dersom kunnskapen om kildespråket påvirker performansen i målspråket, da skulle innlærere med samme kunnskap om kildespråk opptre liknende i målspråket (Jarvis & Pavlenko 2008: 42).

I intergruppe-heterogenitet må det bevises at trekket er spesifikt for bare den ene gruppen (de polskspråklige innlærerne) og ikke deles av andre innlærergrupper. Logikken her bygger på at dersom to eller flere grupper innlærere har forskjellig kunnskap om kilde- eller målspråket, da skulle performansen i målspråket se ulik ut. (Jarvis & Pavlenko 2008: 43). Som kontrollgrupper bruker jeg engelsk- og tyskbrukere ettersom både engelsk og tysk skiller seg vesentlig fra polsk - begge de to språkene har perfektumskategori. Av den grunn forventet jeg forskjeller i deres og de polskspråkliges bruk av perfektum og preteritum.

Den siste typen evidens, tverrspråklig performansesamsvar, beror på at trekket i målspråket må kunne påvises å samsvare systematisk med tilsvarende trekk i kildespråket. Dersom de polskspråklige norskinnlærernes bruk av norske tempusformer gjenspeiler mønstre av tempusbruk normalt anvendt i polske tekster, da blir tverrspråklig performansesamsvar bekreftet.

ANALYSE

Mitt arbeid består av to deler: for det første må jeg bekrefte min hypotese om årsaken til feilene til de polskspråklige norskinnlærerne. For det andre kommer jeg til å lete etter faktorer som samspiller med transfer, dersom hypotesen vil bli bekreftet.

(1) Intragruppe-homogenitet

Det viser seg at problemer med å velge mellom perfektum og preteritum ikke er noe isolert tilfelle som bare forekommer et par ganger hos noen få informanter, men at det er et utbredt fenomen som flere polske innlærere sliter med. De polskspråklige testede har gjort til sammen 267 feil i bruk av tempusformer² i begge prøvene (144 i Språkprøven og 123 i Bergenstesten). Blant disse forekommer det 16 forskjellige typer feil. Tabell 1 viser antall feil og prosentandel av hver av typene. I tabellen har jeg brukt forkortelser, f.eks. **perf>pres*, som skal leses på følgende måte: ”feil bruk av perfektum istedenfor korrekt presens / korrigert til presens”).

Morsmål		
Prøve	Begge	
Feil	Antall	prosent
*inf >pres	59	22%
*inf >pret	3	1%
*perf >plusk	1	0%
*perf >pres	5	2%
*perf >pret	8	3%
*plusk >perf	4	1%
*plusk >pres	1	0%
*plusk >pret	9	3%
*pres >inf	24	9%
*pres >perf	7	3%
*pres >plusk	1	0%

² I korpussøkingen fikk jeg flere eksempler på feil (til sammen 446), men jeg ble nødt til å velge ut bare slike feil hvor innlærerne hadde valgt en ukorrekt tempusform. Av den grunn så jeg bort fra feil knyttet til (semantisk) valg av verb (i denne gruppen kommer feil bruk av modalverb, kondisjonalis, passiv (særlig s-passiv) o.l.) og bøyning. Imidlertid tok jeg også infinitivsfeilene inn i analysen ettersom slike feil danner et viktig sammenligningsgrunnlag. Uforståtte fraser har jeg sett bort fra.

Feil	Antall	prosent
*pres >pret	41	15%
*pret >inf	10	4%
*pret >perf	47	18%
*pret >plusk	3	1%
*pret >pres	44	16%
Sum	267	100%

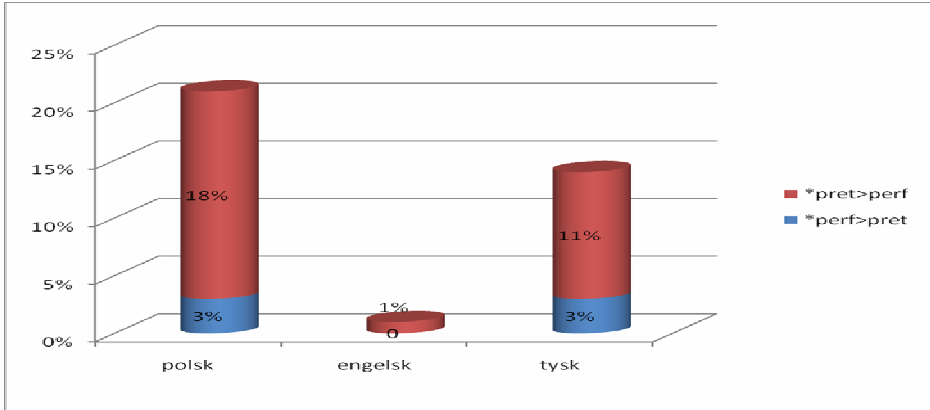
(Tab. 1) *Polskspråklige testedes feil i begge prøvene: Språkprøven og Bergenstesten.*

Det er til sammen 72 feil knyttet til bruk av perfektum, noe som utgjør 27% av alle feil, dvs. at over hver fjerde feil gjelder gal bruk av perfektum istedenfor en annen tempusform (5% av alle feil) eller gal bruk av en annen tempusform istedenfor perfektum (22% av alle feil). Det er flere feil som er knyttet til preteritum, nemlig 165 (62% av alle feil). I 104 (39%) tilfeller har preteritum blitt brukt ukorrekt istedenfor en annen tempusform og i 61 (23%) tilfeller har en annen tempusform blitt brukt galt istedenfor preteritum. 55 ganger (21% av alle feil) har perfektum og preteritum blitt brukt om hverandre: 8 ganger (3%) har perfektum blitt brukt galt istedenfor preteritum, og 47 ganger (18%) har preteritum blitt brukt ukorrekt istedenfor perfektum. Slike feil forekommer hos 38 testede, dvs. hos over femtedelen av alle de polskspråklige testede (16 i Språkprøven og 22 i Bergenstesten). De informantene som begår denne typen feil, gjør dem gjennomsnittlig 1,42 ganger. Problemer med å skille mellom perfektum og preteritum er noe relativt mange innlærere har.

Siden det er mange innlærere som sliter med å bruke preteritum og/eller perfektum korrekt, er den polskspråklige gruppen av testede internt homogen. Intragruppe-homogenitet er derved påvist.

(2) Intergruppe-heterogenitet

I samsvar med rasjonalet for denne typen evidens må det kunne påvises at de polske norskinnlærerne bruker norsk perfektum og preteritum annerledes enn de engelske og tyske innlærerne. Figur 1 viser hvor ofte perfektum og preteritum brukes om hverandre i alle de tre språkgruppene. Prosentandel er oppgitt i forhold til alle tempusfeil hver eneste gruppe har begått.

(Fig. 1) Sammenblanding av perfektum og preteritum hos polsk-, engelsk- og tyskspråklige testede.

De polsk- og tyskspråklige testede gir inntrykk av å ha mest problemer med å skille mellom perfektum og preteritum. De bruker disse to tempusformene henholdsvis 55 og 60 ganger om hverandre. Selv om de tyskspråklige innlærerne har gjort flere feil, har de gjort dem sjeldnere – i 14% av de tilfellene, mens de polskspråklige – i 21% av de tilfellene. Relativt sett har de polskspråklige innlærerne større problemer med å skille mellom de to tempusformene. De engelskspråklige innlærerne har nesten ingen problemer med å differensiere mellom disse tempusformene: i korpuset forekommer det bare 8 eksempler på den slags feil begått av denne språkgruppen.

De tre språkgruppene viser ulike mønstre når det gjelder feil i tempusbruk, og derfor er de heterogene. Inter-gruppe heterogenitet er derved påvist.

(3) Tverrspråklig performansesamsvar

Den siste typen evidens jeg skal påvise, er tverrspråklig performansesamsvar. For det første vil jeg oversette de ukorrekte setningene de polskspråklige testede har skrevet og sammenligne tempusbruken i norske tekster med tempusbruken i oversatte versjoner av de samme tekstene. Her skal jeg støtte meg på mine egne polskkunnskaper – jeg skal betrakte meg selv som en språkinstans. Jeg begynner med feil bruk av preteritum istedenfor korrekt bruk av perfektum. Jeg understreker verbene det dreier seg om.

s0057³ : <i>Hvem hørte ikke om fransk vin , polsk vodka...</i>	Kto nie <u>słyszał</u> o francuskim winie, polskiej wódce...
s0162 : <i>Jeg tror at det er esvært vanskelig for de som ikke lærte annet språk før og for de som snakker bare norsmål hele sitt liv .</i>	Uważam, że to jest bardzo trudne dla tych, którzy nie <u>uczyli się</u> wcześniej innego języka i dla tych, którzy przez całe swoje życie mówią tylko w języku ojczystym.
s0651 : <i>Jeg synes at barn mistet respekt til voksne mennesker .</i>	Uważam, że dzieci <u>straciły</u> szacunek dla dorosłych ludzi.
s0654 : <i>Andre ting som er veldig forskjellig fra før , er at " verden ble mindre " .</i>	Inne rzeczy, które są różne od tych z przeszłości to to, że "świat <u>stał się</u> mniejszy" .
s0654 : <i>Jeg tror det ble veldig stor forskjell i samfunnet i det siste 30-40 år .</i>	Uważam, że w ostatnich 30-40 latach <u>nastąpiły</u> duże różnice w społeczeństwie.
s0654 : <i>Det som forandret seg meste er kvinnen posisjon i samfunnet .</i>	Tym, co <u>zmieniło się</u> najbardziej, jest pozycja kobiet w społeczeństwie.
s0658 : <i>Mange jobber hjemme , fordi nye teknologiene ga oss datamaskin og Internett .</i>	Wielu pracuje w domu, bo nowe technologie <u>dały</u> nam komputery i Internet.
s0728 : <i>Siden videregående skolen var jeg veldig glad i barn.</i>	Od szkoły średniej bardzo <u>lubiłam</u> dzieci.
s0735 : <i>Nå forandret seg mye og skolen og kirken er ikke autoriteter for barn , lenger .</i>	Teraz wiele <u>się zmieniło</u> , a kościół i szkoła nie są już dłużej autorytetami dla dzieci.
s0759 : <i>... det er veldig viktig for alle pasjenter særlig for pasjenter som fikk diagnosen kreft .</i>	...to jest bardzo ważne dla wszystkich pacjentów, zwłaszcza dla tych, którym <u>zdiagnozowano</u> raka.
s0761 : <i>Jeg møtet mange gonger med rasisme .</i>	Wiele razy <u>spotkałam się</u> z rasizmem.
s0761 : <i>Katoliske verdier var i min familien tre generasjon .</i>	Katolickie wartości <u>były (sa)</u> w mojej rodzinie od 3 pokoleń.
s0762 : <i>I siste dagene var det masse informasjon om norske kongefamilien.</i>	W tych dniach <u>było</u> mnóstwo informacji o norweskiej rodzinie królewskiej.
s0791 : <i>Mobiltelefoner ble veldig populært i de siste årene.</i>	Telefony komórkowe <u>stały się</u> bardzo popularne w ostatnich latach.
h0079 : <i>Fisik - er vi små , men psykisk skulle vi bli stolte av alt som ble bygd i løpet av de siste årene.</i>	Fizycznie - jesteśmy mali, ale psychicznie powinniśmy być dumni z wszystkiego, co <u>zostało</u> zbudowane w ostatnich latach.
h0096 : <i>Siden likestillingspolitikk kom med mange forslag og prøvde å gjennomføre dem , var resultatene ikke tilfredsstillende</i>	Odkąd <u>weszła</u> polityka równouprawnienia z wieloma propozycjami i <u>próbowała</u> je przeprowadzić, wyniki nie <u>były</u> zadowalające.

³ Informantnummer

h0131: <i>Det var mye prat om det på nyhetene både på tv og på radio i det siste.</i>	Ostatnio <u>było</u> wiele gadania o tym w wiadomościach zarówno w telewizji i radiu.
h0165: <i>Innvandrere er ofte folk som hadde det veldig vanskelig der de kommer fra...</i>	Imigranci to ludzie, którzy <u>mieli się</u> bardzo ciężko tam, skąd pochodzą...
h0335: <i>Selv om jeg ikke bodde i mange land, synes jeg at Norge kan være verdens beste land å bo i.</i>	Mimo że nie <u>mieszkałam</u> w wielu krajach, uważam, że Norwegia może być najlepszym krajem do życia na świecie.
h0335: <i>De kan også bruke middels, som allerede ble utnyttet i andre land.</i>	Mogą także użyć środki, które <u>zostały</u> już użyte w innych krajach.
h0345: <i>Min råd er at man skal snakke med noen som levde i et land vi valgte og lese litt litteratur.</i>	Radzę, że powinno się porozmawiać z kimś, kto <u>żył</u> w kraju, który <u>wybraliśmy</u> i poczytać trochę literatury.
h0345: <i>Det er ingen vits i å bygge sine forestillinger på basis av det noen leste.</i>	Nie ma sensu tworzenie sobie wyobrażeń na podstawie tego, co ktoś <u>przeczytał</u> .
h0364: <i>Det er også mange utlendinger som kom til Norge i løpet av de siste årene.</i>	Jest dużo obcokrajowców, którzy <u>przyjechali</u> do Norwegii w ciągu ostatnich lat.
h0369: <i>Det skjedde mange ganger at Norge måtte finne arbeidskraft i utlandet.</i>	Wiele razy <u>zdarzyło się</u> , że Norwegia musiała szukać siły roboczej w innych krajach.
h0451: <i>Familiemønsteret forandret seg, etter at likestillingsloven ble innført i 1970-tallet.</i>	Wzorzec rodziny <u>zmienił się</u> po wprowadzeniu ustawy o równouprawnieniu w latach 1970.
h0531: <i>Det var alltid viktig å se bra ut...</i>	Zawsze <u>było</u> ważne, żeby dobrze wyglądać...
h0536: <i>Tradisjonel var nordmenn aldri så opptatt med god mat og drikke til hverdagen som i dag.</i>	Tradycyjnie nigdy Norwegowie nie <u>byli</u> tak zainteresowani dobrym jedzeniem i piciem jak obecnie.
h0618: <i>I Afrika for eksempel er mange barn som mistet foreldre sine i krig...</i>	Na przykład w Afryce jest dużo dzieci, które <u>straciły</u> swoich rodziców na wojnie...
h0629: <i>Mange av de som adopterte barn, oppfører seg som barn og blir aldri modne nok til å oppdra et barn.</i>	Wielu z tych, którzy <u>adoptowali</u> dzieci, zachowuje się jak dzieci...
h0631: <i>Når det gjelder lokalsamfunnet ble det også forandret mye.</i>	Jeśli chodzi o społeczeństwo lokalne, również się dużo <u>zmieniło</u> .
h0633: <i>Norske kvinner fikk fødselspermisjon, kontantsstøtte...</i>	Norweskie kobiety <u>otrzymały</u> urlop macierzyński, pomoc finansową ...
h0633: <i>Vi fikk høre så mange debatter og i tillegg kunne vi lese mye om det.</i>	<u>Ustyszeliśmy</u> wiele debat, a na dodatek <u>mogliśmy</u> przeczytać dużo na ten temat.
h0637: <i>Christensen syns at man er stort sett ubevist av det hvordan livet forandret seg på grunn av mobiltelefon.</i>	Christensen uważa, że jest się w dużej mierze nieświadomym tego, jak życie <u>zmieniło się</u> z powodu telefonów

	komórkowych.
h0641: Heldigvis <u>skjedde</u> det bare få ganger...	Na szczęście <u>zdarzyło się</u> to zaledwie kilka razy.
h0648: Kommunikasjonen <u>ble</u> mye enklere .	Komunikacja <u>stała się</u> dużo łatwiejsza.
h0648: Mennesker <u>ble</u> skjenerne og ganske late.	Ludzie <u>stali się</u> nieśmiali i całkiem leniwi.
h0649: Mange av oss <u>prøvde</u> å finne løsning på det , men de <u>viste seg</u> at et lite ting som mobiltelefon kan være hjelpsom.	Wielu z nas <u>próbowało</u> znaleźć na to rozwiązanie, ale <u>okazało się</u> , że taka mała rzecz jak telefon komórkowy może być pomocna.
h0658: Slike " oppgaver " <u>hadde</u> alltid en teddybjørn for barna.	Takie "zadania" zawsze <u>miały</u> dla dzieci maskotkę.
h0658: Men det , synes jej , <u>kom</u> for lang.	Lecz to, uważam, <u>zaszło</u> za daleko.
h0658: I siste årene popularitet av mobiltelefoner <u>økte</u> betydelig.	W ostatnich latach popularność telefonów komórkowych znacznie <u>wzrosła</u> .
h0662: Likevel <u>satte</u> mobilen sitt preg også på meg fordi jeg stadig sjeld n ere skriver vanlige brev...	Jednak komórka i na mnie <u>wywarła</u> piętno, bo coraz rzadziej piszę zwykłe listy...

Det viser seg at de polskspråklige testede anvender polske regler om tempusbruk når de skriver på norsk. Derfor bruker de heller preteritum enn perfektum. I disse oversatte eksemplene står alle de polske verbene i preteritum. De forekommer både i det perfekte og det imperfektive aspektet, men de fleste har det perfekte aspektet. Ettersom informantene bare kan bruke preteritum på polsk, og de også foretrekker preteritum på norsk, er deres performanse i de to språkene lik. Tverrspråklig performansesamsvar er dermed påvist.

Det finnes imidlertid noen feil som ikke stemmer med tverrspråklig performansesamsvar. Dette er feil hvor polakker bruker perfektum istedenfor preteritum som i følgende setninger:

s0719: Jeg <u>har bestemt</u> at jeg må begynne å lære norsk .	<u>Zdecydowałem</u> , że muszę zacząć uczyć się norweskiego.
s0753: Jeg <u>har kommet</u> til Norge i april 2003 på grunn av penger.	<u>Przyjechałem</u> do Norwegii w kwietniu 2003 roku z powodu pieniędzy.
s0753: Nordmenn <u>har tilbydd</u> gode kontrakter til NASJONALITET YRKE .	Norwegowie <u>zapropnowali</u> dobre kontrakty dla NARODOWOŚĆ ZAWÓD.
s0760: Informasjonen <u>har gjeldet</u> at kongen hadde blod i urin .	Informacja <u>dotyczyła</u> tego, że król miał krew w moczu.
s0763: Jeg <u>har kjøpt</u> mobiltelefon i 2 år.	<u>Kupiłem</u> telefon komórkowy dwa lata temu. (event.: <u>Kupowałem</u> telefon komórkowy przez 2 lata.)
s0786: For ca. 60 år siden <u>har fått</u> vi	Około 60 lat temu <u>dostaliśmy</u> możliwość

<i>mulighet å prate med andre mennesker...</i>	rozmawiania z innymi ludźmi...
h0631: <i>Tiden når alle har samlet seg for å hjelpe hverandre eller ha det bare gøy i fritiden sin er forbi.</i>	Czas, kiedy wszyscy <u>z</u> bierali się, żeby sobie nawzajem pomagać lub po prostu się bawić w wolnym czasie, już minął.
h0639: <i>Det har særlig stor betydning for Nordmenn, som etter mer enn fire hundre år har <u>vunnet</u> tilbake sin selvstendighet.</i>	To ma szczególnie duże znaczenie dla Norwegów, którzy po ponad 400 latach <u>odzyskali</u> niepodległość.

Alle de feilene har oppstått til tross for at på polsk brukes det preteritum og til tross for at konteksten krever bruken av preteritum. I noen setninger er konteksten angitt eksplisitt, som f.eks. i setningen til s0786 hvor setningsadverbialen "for ca. 60 år siden" danner den nødvendige konteksten til å bruke preteritum. Feil hvor de polskspråklige informantene anvender perfektum istedenfor preteritum vil jeg forklare med hypotesetesting, dvs. en av prosessene i andrespråklæringen (ved siden av prosessering, automatisering og hypotesedannelse) i kognitive teorier. De polske innlærerne vet at norsk har både preteritum og perfektum, de har lært seg regler om bruk av disse to tempora, og prøver å bruke dem slik som nordmenn gjør det. De tester sine hypoteser om målspråket. Selvfølgelig lykkes de svært ofte, og da anvender de korrekte former. Men noen ganger mislykkes de, og da bruker de perfektum istedenfor preteritum, til tross for at preteritum er den mer naturlige tempusformen for dem.

SAMMENHENGER MELLOM ANTALL FEIL OG ANDRE FAKTORER

Jeg har funnet noen sammenhenger mellom antall feil i bruk av *perfektum* og *preteritum* og andre faktorer. For det første har den generelle språkkunnskapen innflytelse på antall slike feil. De polske informantene har gjort færre feil i bruk av perfektum og preteritum i Bergenstesten enn i Språkprøven. For det andre viser det seg at de som har bodd i Norge lenger, anvender de to tempora oftere korrekt enn de som kom dit nylig. Etter fem år i Norge har innlærerne ikke noen problemer med å anvende *perfektum* og *preteritum* korrekt. Også språkkurs testede har deltatt i, ser ut til å påvirke innlærernes performanse. De testede som har fulgt norskkurs lenger, gjør mye færre feil en de som ikke har gjort det, og jo lenger har de gått på norskkurs, desto færre feil i bruk av perfektum og preteritum har de begått.

KONKLUSJONER

Min lille undersøkelse har bekreftet hypotesen: de polskspråklige norskinnlærernes feil i bruk av perfektum og preteritum skyldes tverrspråklig innflytelse. En slik påstand kan jeg stille fordi feilfenomenet oppfyller alle tre krav (intragruppe-homogenitet, intergruppe-heteregenitet og tverrspråklig performansesamsvar), noe som Jarvis og Pavlenko (2008) hevder er tilstrekkelig for å kunne kalle et fenomen for transfer. Vanskeligheter med å skille mellom perfektum og preteritum har relativt mange polskspråklige innlærere, og problemet er ”typisk polsk”, dvs. at norskinnlærere med et annet morsmål ikke nødvendigvis gjør feil i bruk av perfektum og preteritum. Ettersom det bare forekommer en fortidsform i polsk, må norskinnlærere som har polsk som morsmål, lære seg skilnaden mellom perfektum og preteritum. De vil bruke samme mønstre som finnes i polsk, derfor overbruker de preteritum når de snakker norsk.

Jeg vil også påstå at det dreier seg om *konseptuell* transfer her. Det finnes en stor diskrepans mellom det polske og norske tempussystemet, og av den grunn, i samsvar med Slobins teori om ”thinking for speaking”, forbereder morsmålsbrukere av norsk og polsk seg annerledes til snakking på andrespråket. Når polskbrukere lærer norsk, vil de gjøre de samme distinksjonene som når de snakker polsk, fordi de har blitt vant til dem. Dette fører til morsmålslike feil. Siden det ikke er snakk om formelle eller semantiske feil, må lingvistisk transfer ekskluderes. Slik blir konseptuell transfer den eneste mulighet.

Polskspråklige innlærere står overfor en svært krevende oppgave hvor de revurderer situasjoner der det brukes preteritum på polsk, og må klassifisere dem på en helt annen (norsk) måte. En slik mental operasjon (revurdering) kan være veldig vanskelig å gjennomføre fort og korrekt, særlig i begynnelsen. Derfor overbruker de polske informantene så ofte preteritum i forhold til perfektum i de prøvene. Dessuten kan den syntetiske formen se mer naturlig ut for dem ettersom de polske fortidsformene (perfektivt og imperfektivt preteritum) er syntetiske. I tillegg til det finnes det i polsk ingen tempusform som kunne tilsvare det norske perfektum. Jeg vil si at perfektumskonseptet er fremmed for brukere av polsk. En interessant side ved polskspråkliges bruk av norske tempora er deres bruk av perfektum istedenfor preteritum. Dette ser ut som mislykkede forsøk på veien mot mestring av denne tempusformen.

En av de avgjørende faktorene i tilegnelsen av et tempussystem (iallfall det norske) ser sosialiseringen i målspråklandet ut til å være. Det finnes klare forbindelser mellom oppholdslengde og antall feil i bruken av perfektum og preteritum. For å kunne snakke om virkelige forbindelser og ikke bare om tendenser må det forskes videre på dette området, og undersøkes om andre språkgrupper følger samme mønster. Også språkkurs spiller en vesentlig rolle i

tilegnelsen av tempussystemet. Dette gir viktige implikasjoner for hele undervisningsprosessen som kan forbedres og effektiviseres for at innlærere kunne oppnå (enda) bedre resultater. Også på dette området er videre forskning nødvendig.

Kjennskap til årsaken til feilene kan bidra til at slike feil unngås i framtiden. Jeg tror at mine konklusjoner kan ha en nytte i praktisk didaktikk. Andrespråklærere skulle vite hvilke av feilene skyldes transfer for at de kunne tilpasse undervisningsmetoden til den gitte språkgruppen. Forekomsten av flere støttende faktorer kan bidra til at innlærere har mulighet til å gjøre bedre bruk av sine evner for å lære og bruke målspråket best de kan.

BIBLIOGRAFI

- Berggreen, Harald & Kari Tenfjord. 1999. *Andrespråklæring*. Oslo: Ad Notam Gyldendal.
- Bhat, Darbhe Narayana Shankara. 1999. The Prominence of Tense, Aspect and Mood. Amsterdam: John Benjamins Publishing Company, p. 7.
- Duden. *Die Grammatik. Unentbehrlich für richtiges Deutsch*. 2005. 7. Auflage. Mannheim: Dudenverlag, pp. 395-572.
- Doughty, Catherine J. & Michael H. Long. 2003a. SLA and Cognitive Science. In: Doughty, Catherine J. & Michael H. Long (eds.) *The Handbook of Second Language Acquisition*. Singapore: Blackwell Publishing, pp. 866-870.
- 2003b: The Scope of Inquiry and Goals of SLA. In: Doughty, Catherine J. & Michael H. Long (ed.) *The Handbook of Second Language Acquisition*. Singapore: Blackwell Publishing, pp. 3-16.
- Engel, Ulrich et al. 2000. *Deutsch-polnische kontrastive Grammatik*. Band I. Warszawa: Wydawnictwo Naukowe PWN, pp. 583-639.
- Faarlund, Jan Terje et al. 1997. Norsk referansegrammatikk. Oslo: Universitetsforlaget.
- Golden, Anne et al. 1988. *Norsk som fremmedspråk: grammatikk*. Oslo: Universitetsforlaget.
- Grzegorzczkowska, Renata (ed.) 1998. *Gramatyka współczesnego języka polskiego. Morfologia*. Warszawa: Wydawnictwo Naukowe PWN SA, pp. 157-178.
- Hagen, Jon Erik. 2002. *Norsk grammatikk for andrespråklærere*. Oslo: Gyldendal Akademisk.
- Helbig Gerhard & Joachim Buscha. 1984. *Deutsche Grammatik. Ein Handbuch für den Ausländerunterricht*. Leipzig: VEB Verlag Enzyklopädie, pp. 142-160.
- Jarvis, Scott & Aneta Pavlenko. 2008. *Crosslinguistic Influence in Language and Cognition*. New York and London: Routledge.
- Kozłowska-Raś, Rita. 1987. The Categories of Tense, Aspect, and Aktionsart in Polish and Swedish. *Nordic Journal of Linguistics* 10, pp. 165-179.
- Kroll, Judith F. & Gretchen Sunderman. 2003. Cognitive Processes in Second Language Learners and Bilinguals: The Development of Lexical and Conceptual Representations. In: Doughty, Catherine J. & Michael H. Long (ed.) *The Handbook of Second Language Acquisition*. Singapore: Blackwell Publishing, pp. 104-129.
- Leech Geoffrey & Jan Svartvik. 1991. *A Communicative Grammar of English*. Harlow: Longman, pp. 63-76.
- Nagórko, Alicja. 2007. *Zarys gramatyki polskiej*. Warszawa: Wydawnictwo Naukowe PWN.
- Odlin, Terence. 2003. Cross-Linguistic Influence. In: Doughty, Catherine J. & Michael H. Long (ed.) *The Handbook of Second Language Acquisition*. Singapore: Blackwell Publishing, pp. 436-486.
- Tabakowska, Elżbieta (ed.). 2001. *Kognitywne podstawy języka i językoznawstwa*. Kraków: Towarzystwo Autorów i Wydawców Prac Naukowych.

- Tenfjord Kari. 1997. *Å ha en fortid på vietnamesisk. En kasusstudie av fire vietnamesiske språkkinnlæreres utvikling av grammatisk fortidsreferanse og perfektum*. Avhandling for dr.art.-graden, Universitetet i Bergen.
- Vannebo, Kjell Ivar. 1979. *Tempus og tidsreferanse. Tidsdeksis i norsk*. Oslo: Novus forlag, pp. 109-114.
- Wróbel Henryk. 2001. *Gramatyka języka polskiego*. Podręcznik akademicki. Kraków: Spółka Wydawnicza „OD NOWA” s.c., pp. 136-143.

INTERNETTKILDER

- ASK – Norsk andrespråkskorpus, Internet source: <http://ask.uib.no/> [cited 09.04.2010].
- Slobin, Dan I. 1991. *From Thought and Language to thinking for speaking*, Internet source: <http://ihd.berkeley.edu/Slobin-Language%20&%20Cognition/%281996%29%20Slobin%20-%20From%20thought%20and%20language%20to%20thinking%20for%20speaking.pdf> [cited 02.02.2010].